

УДК 130.2

**ЗНАЧУЩІСТЬ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ
ОСОБИСТІСНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ
В XXI СТ.**

О.М. Єрахторіна, асистент кафедри культурології
Національного юридичного університету імені Ярослава
Мудрого, кандидат філософських наук

Статтю присвячено проблемі самовдосконалення особистості у сучасному світі взагалі і українському суспільстві на етапі його переходу до суспільства сталого розвитку зокрема. Автор обґрунтовує чинники, що визначають значущість зазначеної проблематики, та виокремлює питання, що постали на початку XXI сторіччя і можуть сприяти її подальшій розробці.

***Ключові слова:** самовдосконалення особистості, антропологічна криза людства, індивідуальна стратегія, біографічний проект.*

Перші десятиріччя XXI сторіччя характеризуються трансформацією соціокультурної реальності. Період становлення високо-технологічного суспільства відкрив нову епоху розвитку людства, коли інформація стає стратегічним ресурсом, науково-технічний прогрес продовжує об'єднувати його у єдиний організм існування планетарного масштабу, що викликає близьке зіткнення різних цивілізацій, культур, релігій, породжує змагання між ними, боротьбу за власні пріоритети, пропагування певних цінностей і досягнень. На фоні бурхливого розвитку науки і техніки спостерігається, з одного боку, світова криза майже у всіх

сферах життєдіяльності людства, з іншого – ускладнення суспільних відносин та міжособистісних стосунків, коли стрімкішими темпами зростає залежність середовища існування людини від її діяльності, все відчутнішим стає протистояння людини природі, прагнення розділити людські і природні процеси розвитку, розриваючи свій органічний зв'язок зі Всесвітом. Сьогодні регламентує «ідеї загальної глобалізації і уніфікації культури, відбувається переоцінка традиційних цінностей, абсолют яких ставиться під сумнів, а на їх місці формуються, частіше за все, нові, не перевірені часом, істини та ідеали» [3, с. 15].

Дослідники останніх десятиріч ХХ сторіччя, від І. Конрада до Б.Поршнєва, від Л. Гумільова до Л. Васильєва, довели, що загальна лінія розвитку історичного процесу може бути простежена лише на матеріалі історії всього людства, котре і є справжнім суб'єктом історії. У сьогоденному вихорі подій саме особистість частіше виступає центральною ланкою розвитку і трансформації суспільства, а притаманні їй світогляд, культура, воля, соціальна активність, її самовдосконалення, рівень якого характеризується мірою реалізованих нею потенційних здібностей і можливостей в реальних життєвих ситуаціях, визначають її майбутнє. Людина кінця ХХ – початку ХХІ сторіччя, на думку Дж. Сороса, перетворюється у «центр прибутку», для якого інших цінностей не існує, а на фоні загальної монетарної революції – у «людину – гроші» [4]. О.І. Субетто вважає, що така зміна людини символізує перетворення її у «капіталокіборга», «капіталоробота» і означає «грошову», чи «монетарну», її загибель [5, с. 117]. При цьому, однак, відповідальність особистості зросла незмірно, оскільки науково-технічний прогрес набув надзвичайно швидких обертів, надавши людству неабиякий технічний і техногенний потенціал. Проте відсутні ті духовно-моральні орієнтири, що мають визначати спрямованість функціональної активності особистості: індивід набув величезного ступеню поведінкової свободи (або зовнішньої незалежності) в умовах ринкового суспільства, але не має відповідного

рівня моральної культури, що визначав би спрямованість його технічного потенціалу. Більшість дослідників, серед яких можна назвати Л.В. Батліну, П.С. Гуревича, А.А. Гусейнова, М.С. Кагана, С.Б. Кримського, В.О. Лозового, С.М. Пазиніча, Л.В.Сохань, І.В. Степаненко, О.І. Субетта та інших авторів, вбачають у наявності розриву між рівнем науково-технічного і техногенного розвитку людства і спрямованістю духовно-морального людського потенціалу витоки глобальної антропологічної катастрофи, що поступово може охопити усе людство. Саме тому виникає необхідність перегляду духовно-культурного буття людини, оскільки вимогами часу стало розуміння того, що кардинальні зміни у світогляді, психології, свідомості не менш важливі, ніж зміст матеріального боку життя суспільства, його побуту.

Українське суспільство, яке перебуває зараз у тенетах внутрішньої кризи, характеризується високим темпом соціальних змін, надзвичайною складністю відносин між людьми та їх групами у суспільстві, небаченою розмаїтістю життєвих стратегій, але при цьому навряд чи за всю історію людства знайдеться покоління, яке так позбавлене ґрунту під ногами, як нинішнє. Трансформація українського середовища відбувається як радикальне оновлення всіх сфер, і у тому числі духовної, його життєдіяльності на фоні краху колишніх суспільних і особистісних ідеалів; в умовах колапсу моральних норм і реальної свободи вибору особистість може за орієнтир обрати і гуманістичні, і антигуманні цінності, може вдосконалювати себе для самореалізації в інтересах суспільства або переслідувати егоїстичні асоціальні цілі.

Наразі звернення до аналізу внутрішнього світу людини, її потенціалу, спрямованості, феномену самовдосконалення особистості, плідні пошуки у з'ясуванні причин кризових явищ та можливостей їх подолання з огляду на взаємодію матеріальних та духовних потреб людини і суспільства стають нагальними і значущими для розуміння проблем переходу України до суспільства сталого розвитку.

Таким чином, дослідження, орієнтовані на розробку теоретичних принципів і практичну реалізацію проблеми самовдосконалення людини, є безумовно актуальними і своєчасними, бо обумовлені:

по-перше, відчутністю антропологічної кризи людства, коли виявляється величезна прірва між незалежністю або зовнішньою свободою, що відкривається перед людиною постсучасності, та її одночасною відповідальністю перед світом;

по-друге, недостатньою увагою дослідників до іманентної активності особистості, зокрема до мотивованого, цілеспрямованого самовдосконалення як особистісного чинника;

по-третє, неповнотою спеціального філософсько-антропологічного осмислення явища самовдосконалення особистості як найвищої з усвідомлених форм саморозвитку індивіда та одного із засобів подолання небезпечних соціальних явищ і тенденцій у розвитку сучасного соціуму;

по-четверте, превалюванням у сьогоденному суспільстві утилітарно-прагматичних цінностей при нехтуванні духовно-моральних як таких, що надихають на створення і реалізацію біографічного проекту особистості на гуманістичних засадах. При цьому «в умовах конфлікту (кризи) цінностей, яку переживає українське суспільство, коли моральні вимоги гублять очевидність і не можуть підтримуватись силою традиції, люди, у яких мотиви поведінки та діяльності роздираються суперечностями, перестають розуміти, що є добро, що є зло» [2, с. 32]. Крім того, «зростання матеріального добробуту, що не супроводжується зростанням душевного багатства, призводить до спустошення і здрібнення особистості» [3, с. 13].

Дослідники проблеми визначили деякі аспекти самовдосконалення особистості, основну увагу приділяючи його функціональним характеристикам. Питання природи, сутності та змісту самовдосконалення особистості, практики його здійснення у просторі і часі залишились здебільшого поза увагою мислителів, як вітчизняних, так і закордонних.

На початку ХХІ сторіччя перед філософами постає низка питань, що потребують осмислення, серед них такі: 1) виявлення особливої природи самовдосконалення, його сутності та змісту в сучасних умовах і на цій основі – 2) визначення його місця серед інших процесів саморозвитку особистості; 3) обґрунтування основних детермінант самовдосконалення особистості; 4) розкриття поняття «індивідуальна стратегія», «біографічний проект» і виявлення залежності стратегій, спрямованості самовдосконалення особистості від значущих цінностей суспільства, рівня розвитку культури особистості; 5) демонстрація основних стратегій та моделей самовдосконалення особистості в сучасному українському суспільстві. Самовдосконалення особистості в сучасних умовах – це не просто антропологічна проблема, вирішення якої залежить тільки і безпосередньо від самої людини, сьогодні це важлива соціальна проблема, яка чекає на адекватне осмислення і практичну соціальну реалізацію.

Література

1. Гусейнов А. А. О человеке и смысле жизни / А. А. Гусейнов // Наука. Общество. Человек : к 75-летию со дня рождения академика И. Т. Фролова. – М., 2004. – С. 219–229.
2. Лозовой В.О. Моральні цінності як стрижень громадянської позиції особистості // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи: Матеріали Міжнародної наукової конференції. – 24 – 25 квітня 2014 р. / За заг. ред. В.М. Бабаєва, Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – 251 с. – с. 30 – 33.
3. Пазиніч С.М. Духовна культура як субстанційний чинник особистості студента // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи: Матеріали Міжнародної наукової конференції. – 24 – 25 квітня 2014 р. / За заг. ред. В.М. Бабаєва, Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ, 2014. – 251 с. – с. 13 – 18.
4. Суббето А. И. Капиталократия. Мифы либерализма и судьба России / А. И. Суббето. – Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 2002. – 216 с.
5. Суббето А. И. «Мир денег» как форма отчуждения человека от человека и природы / А. И. Суббето // Философия хозяйства: альманах Центра общественных наук и экономического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова. – М., 2008. – № 1 (55). – С. 112–119.

ЗНАЧИМОСТЬ РАЗРАБОТКИ ПРОБЛЕМЫ ЛИЧНОСТНОГО САМОСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ В XXI СТ.

О.М. Ерахторина

Статья посвящена проблеме самосовершенствования личности в современном мире вообще и в украинском обществе на этапе его перехода к обществу стабильного развития в частности. Автор обосновывает факторы, определяющие значимость указанной проблематики, и выделяет вопросы, которые возникли в начале XXI столетия и могут способствовать ее дальнейшей разработке, т.к. самосовершенствование личности не только антропологическая проблема, но и социальная.

Ключевые слова: самосовершенствование личности, антропологический кризис человечества, индивидуальная стратегия, биографический проект.

PERSONAL SELF-IMPROVEMENT DEVELOPMENT STUDYING SIGNIFICANCE IN THE XXI CENTURY

O. Yerakhtorina

The article is devoted to the problem of personal self-perfection in the modern world, in general, and in the Ukrainian society during its transition to a society with sustainable development, in particular. The author justifies the factors determining this perspective significance, the relevance and timeliness of research, focused on the theoretical principles development, human perfection problems practical implementation, determines questions, that emerged at the beginning of the XXI century, and can contribute to the problem of personal self-improvement further development, since the questions of nature, self-identity content, its practical implementation in space and time have often remained overlooked by thinkers, both domestic and foreign.

Personal self-perfection in modern terms is not just an anthropological problem the solution of which depends only and directly upon the person, today is has become an important social problem that has been waiting for adequate understanding and practical implementation in the society.

Keywords: personal self-perfection, mankind anthropological crisis, individual strategy, biographical project.